

Иницијатива за спас Универзитета у Београду

Дуже од пет месеци, универзитети у Србији налазе се у сложеним ванредним околностима. Универзитет је заједница наставника и студената, па и његовој аутономији и функционисању штете исти они фактори који угрожавају статус његових како студената, тако и наставника. Упоредо с тим, аутономија универзитету даје посебну важност и специфичну улогу, укључујући и ону да представља савест друштва којем припада. На појединачном нивоу, студенти и наставници имају право да учествују у обликовању и исказивању својих идеја и погледа на свет, а универзитет је једно од кључних места за њихову слободну и критичку мисао.

Имајући у виду сложеност ситуације у којој се налази универзитет и динамику текућих друштвених и политичких збивања, а уважавајући разноврсност ставова, уверења и тежњи и међу наставницима и међу студентима, желимо да понудимо механизам којим ће Универзитет: 1) наставити да подржава студенте у борби за праведније друштво 2) заштитити све своје студенте и све своје запослене и тиме 3) одбрани и своју аутономију и своју друштвену улогу.

Питање одговорности и ваљаности поступања институција студенти су првобитно поставили кроз своја четири захтева, а пажњу јавности придобили су вишемесечним блокадама факултета. У томе су их подржали готово сви наставници и стали заједно са њима под окриље аутономије универзитета, а у заједничкој и оправданој реакцији на друштвене проблеме од највеће важности.

Друштвени покрет студената у блокади недавно је закорачио у ново поље деловања, одредивши се за политичку артикулацију својих ставова у виду захтева за ванредне парламентарне изборе. Иако је велики број наставника поздравео овакву одлуку, ову етапу заједничког пута наставници и студенти могу проћи само у својству грађана. Остајући аутономан од дневнополитичких утицаја, универзитет не може следити студенте у блокади у изборном процесу, али може остати њихов поуздан партнер у чувању студентских захтева све до њиховог испуњења и у борби за уставне принципе и вредности на којима су засновани.

Факултети и универзитети не могу на дужи временски период (више месеци) издржати незабележене притиске којима су изложени и конкретне мере чије се последице већ веома осећају или до којих ће веома брзо доћи: блокаде рачуна, егзистенцијална угроженост запослених, напуштање факултета од стране сарадника, професора и ненаставног особља, губитка студената, обуставе комуналних услуга, тужби према факултетима и сл. Може се очекивати доношење новог Закона о високом образовању, финансирање приватних универзитета из буџета, долазак страних универзитета, смене декана и постављање управа од стране власти и сл.

Питање је и да ли студенти у блокади могу издржати наредне месеце, летњи период и све изазове који могу долазити месецима у будућности. Шта ће се догодити уколико се не распишу избори до јесени или уколико се уопште не распишу избори? Мора се мењати начин борбе. Наставком школске године дошло би се до мобилизације нових студента и студентске акције би поново постале масовније. Циљ је, дакле, да се обезбеди солидарност и масовност. Фер је сада показати солидарност према студентима који нису били активни у блокадама, али су били солидарни и нису им се противили; они би на тај начин завршили своје обавезе које су планирали и постигли резултате које желе.

У циљу очувања јединства универзитетске заједнице и заједничког одолевања незабележеним притисцима са којима је суочена, предлагемо здружено деловање студената, наставног и ненаставног особља свих факултета Универзитета у Београду на следећим основама:

1. **Повезивање и комуникација:** Потребно је интензивирати комуникацију између представника факултета и/или Универзитета и представника студената у блокади укључујући редовне састанке ректора, декана и студентских делегата на којима би се пратила ситуација и усаглашавали ставови. Успоставио би се и **факултетски радни тим** (састављен од управе факултета, студената и професора) који би се бавио:

координацијом распореда наставних активности и студентских протеста, регулисањем студентских питања и статуса за шта је факултет/Универзитет надлежан.

2. **Заштита статуса сваког студента:** У правном смислу, статус студента факултети штите тако што ће се свим студентима који процењују да тренутно нису у прилици да заврше школску годину одобрити мировање у текућој школској години (имајући у виду појединачну ситуацију на свакој од институција).
3. **Безбедност свих студената:** Факултети се обавезују на то да ће, у оквирима гарантованим аутономијом универзитета, наставити да буду сигурно уточиште свим својим студентима, као и да ће се, у договору са студентима, очувати мере које гарантују заштиту њихове безбедности.
4. **Модел надокнаде наставе и уписа наредне школске године прилагођен специфичностима сваког студијског програма, донесен у договору са студентима у блокади и који ће на одређени начин сачувати блокаде у одређеном виду (ово може да буде конкретизовано у складу са договором са студентима):** Нема друштвене победе у Србији и напретка нашег друштва уколико дозволимо да се очигледни план урушавања вишевековне институције универзитета оствари. Не смемо дозволити наметање игре у којој се спасавање универзитета са једне стране и друштва са друге стављају као избор или- или, већ на одбрану универзитета морамо гледати као на неопходан, али не и довољан услов за спасавање друштва. Надокнада наставе којој се опирају студенти у блокади неће довести до добрих резултата, чак ни уколико се одржи. Ако се онлајн настава изводи као решење изнуђено изостанком договора са студентима у блокади, она постаје симболом трајне поделе у академској заједници, а уместо корисног алата посматраће се као оруђе за притисак. Студенти прихватањем прилагођеног плана надокнаде наставе показују зрелост, одговорност, као и спремност да своју оправдану борбу наставе на другачији начин стављајући је у шири контекст јавног интереса. Програм надокнаде наставе (укључујући начин полагања предиспитних обавеза, план и број испитних рокова) треба да буде ваљано осмишљен, прилагођен специфичностима студијских програма, донесен на основу широке сагласности наставника и студената. И програм надокнаде наставе и правила уписа наредне школске године треба да буду донесени у облику који одражава свест о ванредним и отежаним условима за рад и студирање који су обележили ову школску годину.

Предлажемо следеће смернице за даље одржавање протеста и блокада:

- Комбиновани модел који подразумева блокаде уз делимичан повратак на наставу (нпр. свакодневна настава уз пленум и блокаду, тако да најмање два сата дневно буду посвећена одржавању пленума и мезопленума уз заједничке протесте барем једном недељно или уз један дан пленума и блокада или онлајн настава уз свакодневне пленуме и блокаде, где би током пленума била пауза и сл. Важно је напоменути да све ове активности морају бити законите и у складу са принципом аутономије универзитета). Последица би била веће присуство студената на факултетима кроз повратак на наставу, што би довело и до већег присуства на протестима;
 - Заједничке протесте професора и студената на пример једном недељно или према потребама, уз истицање заједничких циљева и захтева;
5. **Чување студентских захтева и заједничко иступање у јавности:** Однос између студента и наставника током претходних месеци обележило је међусобно поверење. Студенти су, верујући својим наставницима и ослањајући се на њихову стручност, поверили им испитивање испуњености прва четири студентска захтева. С друге стране, одлуке бројних наставно-научних већа, ректорских и деканских колегијума показују да су студентски захтеви постали захтеви целокупне академске заједнице. Студентима у блокади је потребна подршка у залагању за захтеве који су их окупили.
 6. **Континуирано присуство студената у блокади:** Факултети ће очувати присуство студената у блокади, прилагодити распоред наставе и расположивост просторија њиховим активностима, те сарађивати са студентском редарском службом. Универзитет и факултети ће и даље инсистирати на испуњењу студентских захтева кроз различите акције и активности. Додатно, они факултети који имају довољно

просторних капацитета ће обезбедити простор на факултету где би студенти боравили и спроводили различите активности (све сем доношења политичких одлука, што би се реализовало у неком другом простору). И на овај начин би дошло до повећаног присуства студената и већег броја учесника у акцијама.

У случају отпочињања наставе Универзитет у Београду је спреман да преговара са представницима Владе Републике Србије и Министарства просвете:

1. О померању завршетка школске године на 31. 10. 2025. године
2. О могућности увођења статуса мировања за студенте који изразе жељу за тим (крајња процена би била изведена на свакој појединачној институцији у складу са бројем заинтересованих кандидата и финансијским могућностима институције). Универзитет у Београду изменом Статута даје могућност да то ураде и факултети (Студенту који је уписан у текућу школску годину се, на његов захтев, одобрава мировање права и обавеза, у случају немогућности остваривања права и обавеза дефинисаних студијским програмом услед околности које се нису могле предвидети, избећи или отклонити, као и у другим оправданим случајевима.)
3. О смањивању прописаног броја ЕСП бодова као услов за упис на терет буџета или о опцији безусловног уписа студената у наредну школску годину уз задржавање садашњег статуса студената (при томе би студенти требало да предложе број бодова).
4. Универзитет у Београду изменом Статута предвиђа и да се, у случају немогућности остваривања права и обавеза дефинисаних студијским програмом услед околности које се нису могле предвидети, избећи или отклонити у претходној школској години, студенту може одобрити и више од 60 ЕСПБ бодова, а у складу са одлуком Сената Универзитета.
5. О прилагођавању конкурса за смештај, стипендије и кредите у складу са члановима 6, 10 и 11. Закона о ученичком и студентском стандарду.

Представници Универзитета у Београду се обавезују да инсистирају:

1. да се обустави ванредни надзор просветне и финансијске инспекције, као и Државне ревизорске институције на факултетима Универзитета;
2. да се престане са медијском хајком на ректора, декане, студенте, запослене на Универзитету и факултетима у саставу Универзитета, као и јавним изношењем претњи и притисака уперених ка најстаријој и најугледнијој високошколској установи у Републици Србији;
3. да се одобре буџетска места високошколским установама и да се одреди календар уписа
4. да се исплате средства за све заостале плате из буџетских средстава у пуном износу;
5. да се стави ван снаге Уредба о измени Уредбе о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета (Сл. гласник РС, 27/2025), којом се противуставно и противзаконито мења структура радних обавеза запослених на високошколским установама;
6. да се стави ван снаге Закључак Владе 05 број 121-2842/2025 од 24. марта 2025. године, којим се противзаконито одлучује да ће се високошколским установама уплаћивати само део средстава за буџетске плате наставника и сарадника.
7. да се у складу са чланом 48. Закона о изменама и допунама Закона о високом образовању став 2. изврши исплата средстава за сталне трошкове и трошкове материјала, као и других примања запослених у складу са законом и посебним колективним уговором.

Уколико Министарство не испуни поменуте захтеве у разумном року, а након повратка на наставу свих чланица Универзитета у Београду, Универзитет ће морати да размотри друге начине борбе за остварење својих законом загарантованих права ступити у протестну обуставу рада како би остварио своја права.

Универзитет у Београду ће о резултатима разговора редовно обавештавати представнике студената и спреман је да укључи и представнике студената у своју

делегацију.

Ректорски колегијум и декани Универзитета у Београду